

Egyházi mozgalmak.

A nagy jelentőségű egyházi mozgalom, mely különösen a német birodalom megalakulása óta keletkezett, folyvást tart. A fontosabbnál fontosabb tények egymást követik. E tekintetben száz év óta nem történt annyi, mint a közelebbi 4—5 év alatt. Az egyház és állam közt a hatalomért a középkorban elkeseredetten folyt harcot magunk előtt mintegy megújulni látjuk. E végzetes harc színhelye, mint régen, most is leginkább Németország.

Azonban nem ereszkedve most e mozgalom s eredményei felett behatóbb elmélkedésbe, lássuk tárgyilagosan az utóbbi néhány hó alatt történeteket, ott kezdve szemlénket, a hol a Ker. Magvető fentebbi czimű utolsó cikke elhagyta

Első helyen említjük a pápának febr. 5-ről a porosz püspökökhöz kiadott encyclicáját. Ebben fájdalmasan említi fel a világi trónjától megfosztott ősz egyházfejedelem azon csapásokat, melyeket a szigorú porosz törvények mértek a német kath. egyházra s püspökökre. De „a törvényekhez, melyeket nem rég az egyház jogai ellen kibocsátottak és a melyek az egyház sok hű és lelkiismeretes szolgáját mind a papságban, mind a hívő népben sujtottak, újak járultak, melyek az egyház isteni alkotmányát teljesen megdöntik és a püspökök sérthetetlen jogait tökéletesen megsemmisítik. Ezen törvényekben a laikus rendből való birákra ruházzák a hatalmat a püspököket és az egyházi főnököket méltóságukból és tisztökből kivetköztetni“.

Ezen encyclica kiadásának oka tehát a múlt évi májusi porosz törvények, melyek a püspököket az állami törvények iránti engedelmisségre szorítják, s ha nem engedelmeskednek, büntetéseket, pénzbírságot vagy fogságot ró rájuk, sőt az engedetlenség ismétlődése eseteiben a püspököket hivataluktól megfosztja s intézkedik, hogy az így ürességbe jött püspöki szék ideiglenesen miként töltsék be, s vagyona miként kezeljék? Ezen törvények

értelmében a poseni és paderborni püspökök elébb fogságra ítéltettek, azután hivataluktól meg is fosztattak.

A pápai encyclica magasztalja ezen püspököknek a világi törvény elleni szilárd ellenszegülését s nem sajnálja őket, minthogy e bámulatra méltó vértanuk csak dicsőséget és üdvöt szereznek az által maguknak; hanem sajnálja amaz istentelen tévelygőket, kik ily szentségtelen törvényeket hoztak és azokat végre is hajtják. Itt következik aztán az encyclica sarkpontja: „kijelentjük tehát egész nyíltan ezen iratunkkal mindeneknek, a kit illet és az egész kath. földgömbnek, hogy ama törvények érvénytelenek, minthogy az egyház isteni szervezetével tökéletesen ellenkeznek“.

Ezzel a pápa nyíltan megtagadja az államnak azon jogát, hogy törvényes organumai által magának belátása szerint törvényeket alkothasson. Nagy szó ez, melyet az újabb kor fejlődött jogrendszerével szemben mostanig egy pápa sem mert kimondani. Az állam souverainitása ez által el van véve és az állami törvények mintegy a pápa legfelsőbb jóváhagyása alá vonatnak. Ha az országgyűlés törvényt hoz, s azt a törvényes koronás fő szentesíti, ez mind keveset ér; a pápának kell külföldön megítélni, hogy vajjon ama szentesített törvény az egyház isteni szervezetével nem ellenkezik-e?

A fennebbi hatalmas tételből folyólag kijelenti továbbá az encyclica, „hogy azon istentelenek és mind azok, a kik az egyház kormányzatába tolazkodni merészkednek a szent kánonoknak megfelelően jogilag a nagyobb excommunicatióba estek, sat. Mert irva van: „Az Istennek inkább kell engedelmeskedni, mint az embereknek“.

A német birodalom vezetői s mondhatni a német nemzet közvéleménye azonban nem így gondolkozik. Előttök úgy látszik, Bluntschli jogtudósuk nagyobb auctoritás, ki „Deutsche Staatslehre für Gebildete“ című, nagy súlyu munkájában ezt mondja:

„A mai népek fejlettebb önérzete elutasítja magától a középkor ama felfogását, mely szerint az állam csak mintegy testét, az egyház pedig a lelkét képezné a társadalomnak. Mi már úgy tudjuk, hogy az államtestet a nép közszelleme élteni s hajtja át, hogy az egy testtel és lélekkel ellátott erkölcsi személyt képez; az egyházban viszont egy személyt ismerünk fel, melynek vallásos szelleme egy látható testet öltött magára. Állam és egyház tehát nem két külön oldala egyazon személynek, hanem két külön személy két szervezettel“.

„Az állam, mint önálló, szabadakaratu lény, teljesen független az egyháztól. Ő nem tagja az egyháznak, hanem attól egészen különböző önálló egyéniség. Nincs tehát helyén többé katolikus vagy protestáns államokról beszélni. Az állam, mint olyan, egyáltalában nem bír többé semmi felekezeti jelleggel, hanem elfogulatlanul s részrehajlás nélkül foglal állást a különböző felekezetekkel szemben. A modern állam interconfessionalis. Csak az állam politikája, nem az ő jogélete, bírhat még bizonyos confessionalis irányzattal vagy árnyalattal, tekintettel felekezeties multjára, vagy mivel népe nagyobb része egy felekezethez tartozik“.

„Egyedül az állam bír felségi (soverain) joggal s mindenkiket kötelező joghatalommal. Az egyháznak csak erkölcsi, külsőleg nem kötelező felsőbbsége van saját hívei felett. sat.“

Ilyen forma a német birodalom vezetőinek gondolkozása s ennél fogva a fentebb ismertetett pápai encyclikára a maga szempontjából három új törvényjavaslattal felelt.

Egyik: a püspökök s kath. papok állami dótátiójának elvonásáról szól azon esetben, ha ők az állam törvényeinek nem engedelmeskednek. Mihelyt azonban hűséget fogadnak az állam törvényei iránt, a dótátiót megkapják.

Másik törvényjavaslat: az 1873 évi alkotmány 15, 16, 18 szakaszainak megváltoztatását czélozza oly módon, hogy a kath. papság cselekvési jogai megszoríttassanak.

Ezen szakaszok eltörlése így indokoltatik: az állam és egyház közti viszonyt nem lehet általános, hanem csak külön specialis törvényekkel szabályozni. Az államot biztosítani kell az állami felséget megvető és magát az államot veszélyeztető római clerus ellen; más vallási testületekkel szemben nincs szükség ily védelemre. Az alkotmány 16. szakaszának megszüntetése azért szükséges, mert az egyház megcsalta, kijátszotta azt a bizalmat, melynek alapján megkapta a jogot, hogy az egyház fejével szabadon érintkezessék. Példa erre a febr. 5-iki encyclica. A 18-dik szakaszt azért kell megszüntetni, hogy csak az állam törvényeinek engedelmeskedő papok foglalhassanak el egyházi állomást. Ezen indokolásból kivethető az eltörölt három szakasznak tartalma is.

Harmadik: a zárdák megszüntetéséről szóló törv.-javaslat, mely a kath. egyház minden szerzetét és szerzetszerű testületét kizárja a porosz területről, megtiltja azok felállítását vagy megtelepedését. A fennálló zárdák félev lefolyása alatt feloszlatandók, csak az ok-

tatással foglalkozó szerzet-házakra nézve szabad a határidőt négy évre meghosszabbítani. Azon szerzetek, melyek kizárólag a betegek úpolásának szentelik magukat, továbbra is fennállhatnak. A fennmaradó zárdák állami felügyelet alá vannak vetve. A felosztott zárdák vagyona nem koboztatik el, hanem egyelőre az állami hatóság által kezeltetik.

A porosz képviselőház, az ultamontan centrum heves küzdelme ellenére, mind a három törvényjavaslatot már nagy többséggel elfogadta.

Közelebről a münsteri és boroszlói érsekeket is elítélték, utóbbi azonban az ítéletet megelőzve, ausztriai Sziléziába jött át, mely szintén az ő érseki kerületéhez tartozik. A straszburgi püspöknek meg böjti pásztor-levelét foglalták le.

Az említett törvények közül a dótatió megvonásáról szólót, mint a nervus rerum gerendarumra vonatkozót, vették a püspök urak legérzékenyebben, s ápril 2-áról e tárgyban — a kormány mellőzésével — egy feliratot is intéztek egyenesen a császárhoz. Ebben panaszolják, hogy a kérdéses törvényjavaslat a dotatio fejében feltétlen hódolatot kíván a püspököktől az állami törvények iránt. Ám de ily feltétlen hódolat ellenkezik a keresztény lelkiismeretével. Ők azt nem tehetik meg a nélkül, hogy lelkiismeretök ellen cselekedjenek és a kereszténység elveit (!) megtagadják, sat. S miután az országgyűléshez, melyben a keresztény nézetek megértése mindinkább eltűnni kezd, nem fordulhatnak, kéri a császárt mint Poroszországban az egyházak védurát, hogy a kérdéses törvénytől, mint kimondhatlan gyász és békebontó zavarok kútforrásától, tagadja meg a sanctiót.

E levélre a császár helyett annak kormánya felelt még pedig nem igen simán. „Ez alkalommal nem tehetjük, — mond a kormány — hogy csodálkozásunknak és sajnálatunknak ne adjunk kifejezést a felett, hogy oly magas állásu papok, mint a püspökök, oly állítások organumává teheték magukat, mintha Poroszországban a keresztény hit megtagadása volna oly államtörvények iránti engedelmesség megigérése, melyek más német és idegen államokban már századok óta fennállanak, s melyeknek ma is a kath. papság és egyházi előjárósága készségesen engedelmeskednek és melyeknek ott szent esküvel pecsételt követése feltétlenül dicsértetik. Nem kevésbé feltűnő és valótlan azon állítás is, hogy azon törvé-

nyek, melyek ellen a püspökök engedetlensége csak Poroszországban van irányozva, megtiltják az isteni igazságok hirdetését, sat. Épen úgy tudhatják a püspök urak azt is, hogy azon javaslat, melynek nem szentesítését sértő szavakban kéri, azok ő felsége beléegyezése mellett voltak az országgyűlés eleibe terjeszthetők sat.“

Ezen miniszteri válasz a poroszországi püspököket, úgy lát-szik, egy kissé megdöbbenette; mert május hóban Fuldában megint gyűlést tartván, már szelidebb feliratot készítettek, s annak végén azt mondják, hogy ők imádkoznak naponkint a békének az egyház és állam közti helyreállításáért, — és meg vannak győződve, hogy a szent szék kész lenne mindig eleget tenni a kir. kormány méltányos igényeinek“.

A kis Svájc is halad az egyházi reformok terén. Ott a napokban szavaztatott meg véglegesen a kötelező polgári házasság behozataláról szóló törvény. Különösen hangzik az angol r. kath. püspököknek egy a német és svácsi püspökökhez intézett buzdító levele, melyben csodálkozásukat fejezik ki ezek szilárd magatartásán és lelkesítik a további kitartásra. Sajátságos különösen a svájcziakhoz intézett levél ezen passusa: „A svájczi szakadárság átkozott atyja, Calvin, alig fogna ráismerhetni övéire. Nem ok nélkül nem ismerte ő el a szabadakaratot az emberi szabadság alapjául. Minden kálvinista megtagad a kereszténytől minden szabadságot, vagy legalább arra törekszik, hogy őt attól megfoszsa“. Így beszélnek szabadságról, szabadakaratról azok a püspökök, a kiknek szent dogmájuk a Rómából jövő rendeleteknek vakon engedelmeskedni!

Nagy jelentőségű egyházi ténynek tekinthetjük uralkodónknak az olasz királylyal most a tavaszon Velenczében történt barátságos találkozását is. Mert akárhogy vegyük, az bizonyos, hogy a pápát világi királyságából Garibáldi és Victor Emmánuel forgatták ki, s ha most egyik európai első rangú birodalomnak hű katolikus uralkodója, a katholicismusnak hagyományos védője, elmegy Victor Emmánuelt ünnepélyesen üdvözölni, s ennek mint Olaszország királyának, tehát mint Róma királyának is, az egész világ előtt nyilván kívánja, hogy birodalma megszilárduljon; azt, a kinek a pápa hátat fordított, Ausztria-Magyarország buzgó kath. fejedelme megöleli s testvérének nevezi: bizony, intő jelei ezek az idők megváltozásának! A világgal meghasonlott vatikánban végeröködéssel használnak fel bullát, encyclikát, manifestumot, excommunicatiót egy-

másután, hogy megállítsák a világ forgását, — de a világ mégis forog.

Van mégis egy ország, melylyel az ultramontánok is megelégedhetnek: a fenekestől felfordult Spanyolország. Ez a szerencsétlen ország az európai nagy mozgalmaktól érintve, már több versen igyekezett középkori állapotáiból kibontakozni, s némi alkotmányos alapot s azzal némi szabadságot maga számára is meghonosítani; de mindannyiszor visszabukott. A legutóbb 1870-ben felderült alkotmányos élet fejlődését csakhamar lerombolták a karlisták, majd az alfonzisták dúlásai, mindkét tábor a szentszék pártfogása alatt folytatván működését. Alfonzó, a viszszahelyezett király trónra jutásakor ünnepélyesen ígérte, hogy az ország szabadelvű törvényeit tiszteletben fogja tartani. És most egymásután törli el azokat. Egy f. évi febr. 10-én kiadott rendelet, ugy szólnán, megsemmisíti a polgári házasságot; megszentelt házasságnak csak az tekintetik, melyet az igaz hit papjai kötnek. A protestánsok csak frigyesülésben élhetnek. Az ó-katholikusok házassága érvénytelen. A protestánsá lett kath. papok házassága megsemmisítettetik. E rendelet bévezetése így végződik: „a nélkül, hogy az állam túllépné határait, az egyház vissza fogja nyerni minden jogait“. Aztán hozzát teszi: „A házassági különválasztások valamennyi esete, melyek a szent canonok és Spanyolország régi törvényei értelmében az egyházi bíróságok elibe tartoznak, azokhoz azonnal átteendők.

Ezen rendelet miatt a spanyolországi protestánsok s ó-katholikusok meg vannak rémulve. Érzik, hogy ez csak bévezetés, melyet egyéb épületes dolgok fognak követni. De nem mernek még felszólalni, félvén az üldöztetés siettetésétől. Csak a madridi protestáns missziók előjárósága lépett fel egy panaszlevéllel, melyet az ott képviselt hatalmak, u. m. Németország, Anglia, Holland, Svédország, az Egyesült-Államok és Sveicz követeihez nyújtottak be, kérvén, hogy kormányaiknál hassanak oda, hogy a spanyol kormány hagyjon fel a vallásszabadság megszorításával.

Egy másik rendelettel a madridi egyetem szabadelvű tanárai, a kik magukat nem akarták arra kötelezni, hogy a reactio szabványai szerint tanítsanak, mind elbocsáttattak. Szegény Spanyolország, kijut neki a szent vezeklés áldásából, „nolent volent tutor-ság alá veszi őt a kegyes clerus!“

Az ó-katholikus mozgalom a legutóbbi hónapok alatt nagyobb lendületet nem vett, — a bécsi képviselőházban merült fel

a kérdés, hogy vajjon az egytetemes kath. egyházhoz tartozóknak tekintessenek-e? Heves vita után a kormány javaslata ment keresztül, mely szerint az ó-katholikusok a római kath. egyházból kilépetteknek tekintetnek s külön egyházat alakíthatnak.

Nevezetes mozzanat reájok nézve még az, hogy a f. évben Bonnban tartandó második nagy gyűlésökre, melynek célja az, hogy a különböző orthodox egyházak közt létező, eltérő hittételek lehetőleg kiegyenlítettessenek, s bizonyos közös szövetkezés, s esetleg egyesülés hozassék létre, — a konstantinápolyi patriarchatus is követeket ígért küldeni.

Az ó-kath. egyházközségek számát jelenleg Németországban 150-re, Svájcban 55-re teszik. Ezekon kívül É.-Ámerikában is szervekedett néhány ó-kath. egyházközség, kik Reinkens németországi ó-kath. püspökhöz üdvözlő iratokat küldtek.

A francia protestánsok közt pár év óta fennálló viszály, úgy látszik, enyhülni kezd, s a kétfelészakadás elmarad. Olvasóink tudják, hogy a francia orthodox protestánsok egy confessiót állapítottak meg s a reactiora hajló mostani kormánynál ki eszközölték, hogy a mely egyházközségek ezen confessiót el nem ismerik, törvényen kívül állóknak tekintessenek. E türelmetlen eljárás ellen a nagy számú liberalis egyházközségek hatalmasan léptek fel. Tiltakoztak az egész világ előtt a lelkiismeret szabadsága ellen intézett ily középkori zsarnokság ellen. Közelebbről azonban az új cultusminiszter az ide vonatkozó rendeleteket bizonytalan időre elnapolta, a mi egyértelmű azzal, hogy a liberalis pártnak a múlt évben megejtett választásai tényleg érvényben maradnak. A liberalis párt lapjai ebben a békés útra térés első jelét látják, mire az orthodoxok természetesen boszankodnak.

Nálunk is fontos lépés történt közelebbről a vallás-szabadság elvének megtestesítésére nézve. Ugyanis Molnár Aladár orsz. képviselő egy a vallási szabadságról szóló terjedelmes törvényjavaslatot adván bé a képviselőházhoz, ez egy e végre kiküldött bizottság által tárgyalatott is s a bizottság erre vonatkozó javaslatát a képviselőházhoz be is terjesztette. Miután azonban e törvényjavaslat csak a jövő országgyűlés által fog érdemlegesen tárgyalatni, e fontos tárgyra vonatkozó behatóbb észrevételeinket a jövő számba halasztjuk; csak annyit jegyzünk meg ez alkalommal, hogy az említett törv.javaslat annyira radicalis, hogy még a szabadabb gondolkodásuakon is némi aggodalom vehető észre e miatt. **Bny.**